

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Hof Ter Bree-Eik (Lennik, Vlaams-Brabant)

Projectcode: 2020K64
November 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Bart Bot

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	10
1.3.5	Verstoringshistoriek	11
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	12
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	12
1.3.6.2	Geplande werken	13
1.4	Assessmentrapport	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	23
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	23
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	27
1.4.2.3	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	28
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	34
1.5	Synthese	37
2	Bibliografie	39

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschaling, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	12
Figuur 4: Geplande werken aan de gebouwen weergegeven op de orthofoto, middenschaling, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 5: Geplande werken buiteninfrastructuur weergegeven op de orthofoto, middenschaling, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 6: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschaling, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (bron: Geopunt).	17
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km (Bron: Geopunt).	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Villaretkaart, 1745-1748 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 21: Mutatieschets 1868 (Bron: beheerplan, zie bijlage.)	31
Figuur 22: Syntheseplan datering Hof Ter Bree-eik (bron: beheerplan, zie bijlage).	33

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008 - 2011 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	36

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	16

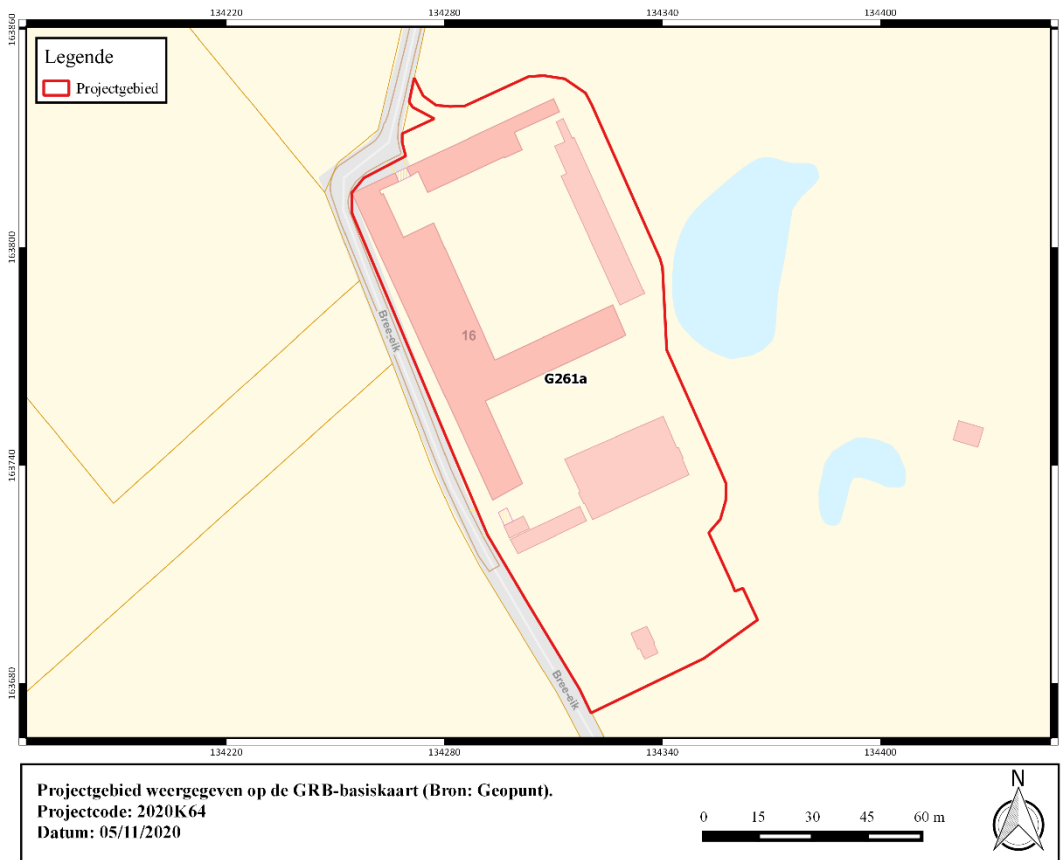
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

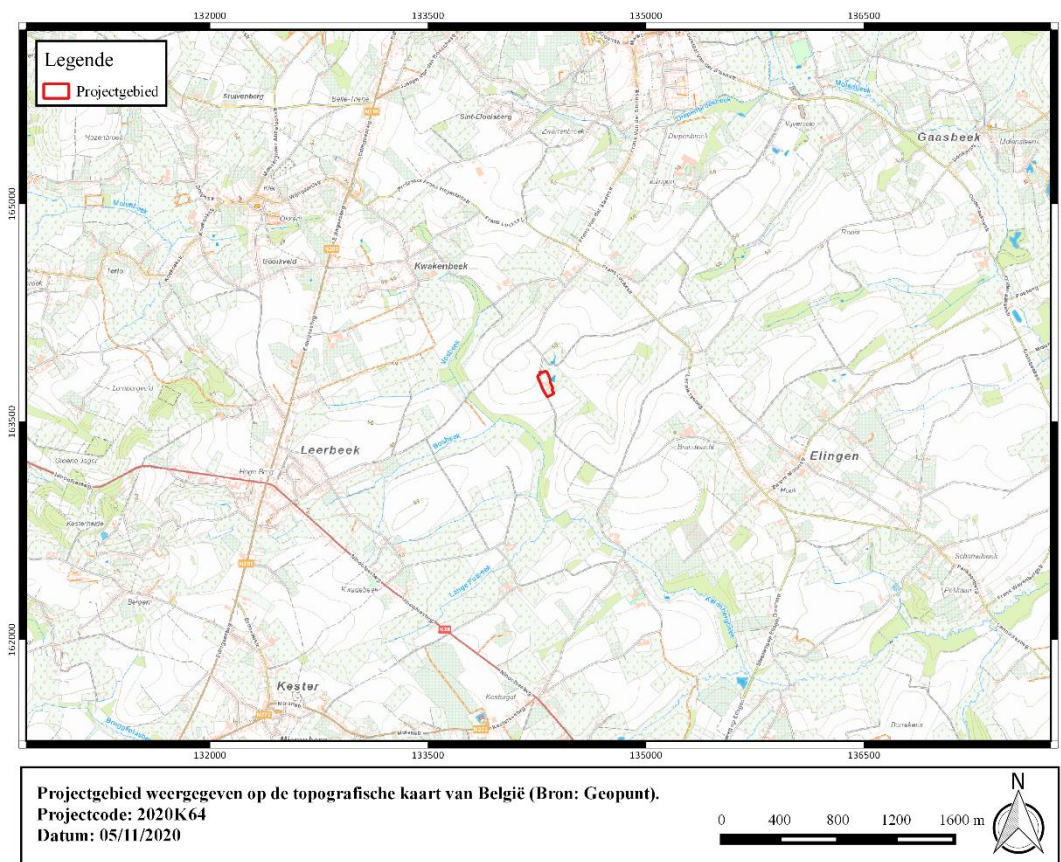
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Lennik
	Deelgemeente	Sint-Kwintens-Lennik
	Postcode	1750
	Adres	Bree-Eik 16 1750 Sint-Kwintens-Lennik
	Toponiem	Hof Ter Bree-Eik
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 134164$ $Y_{\min} = 163664$ $X_{\max} = 134446$ $Y_{\max} = 163860$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Lennik, Afdeling 1, Sectie G, nr. 261a (partim) Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Aaron Willaert (historicus) Bart Bot (erkend archeoloog)	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als agrarisch gebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat.

De gecombineerde oppervlakte van de bodemingrepen bedraagt ca. 8520 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

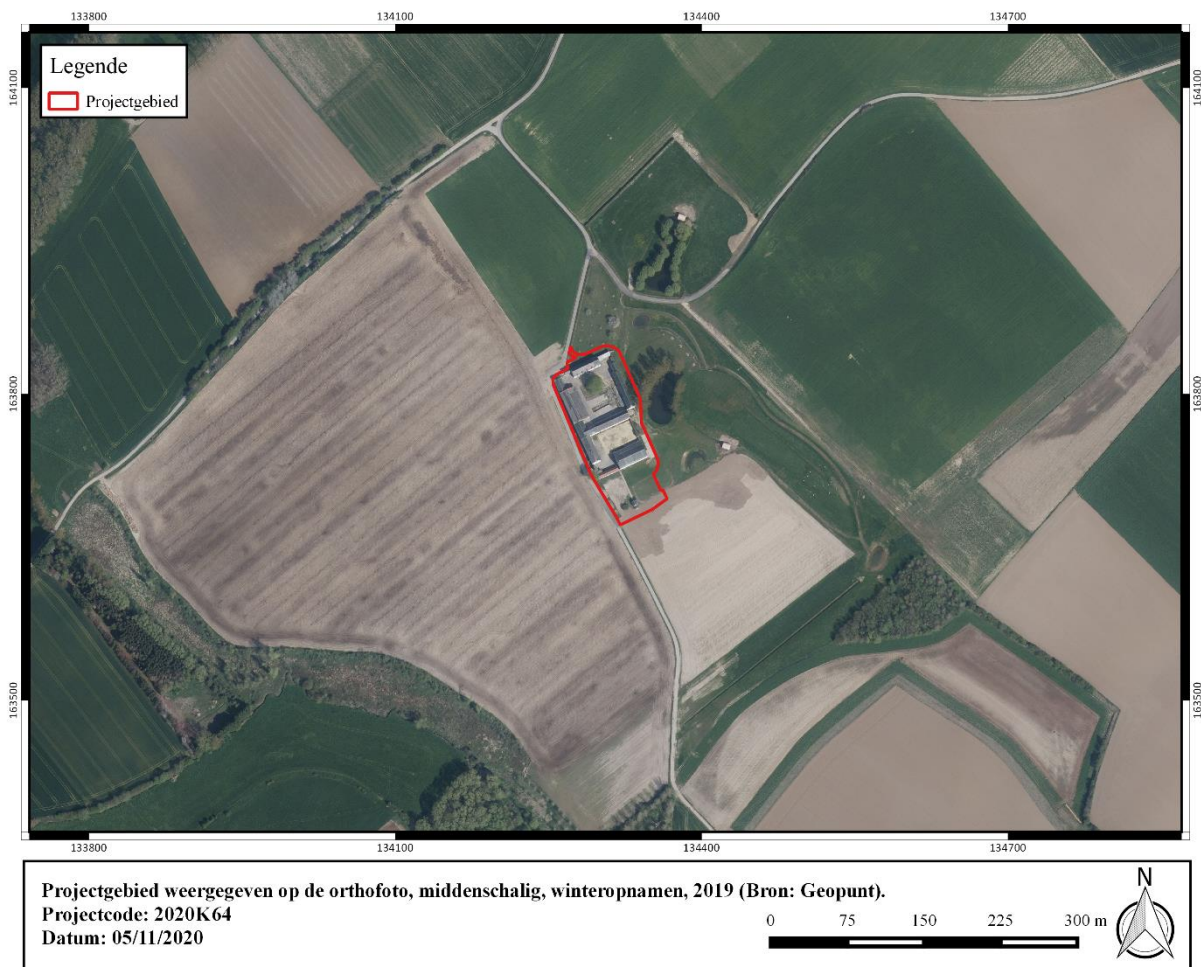
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Sint-Kwintens-Lennik, deelgemeente van Lennik in de provincie Vlaams-Brabant. Het dorp is gelegen in het Pajottenland, in het zuidwesten van de provincie. Het plangebied zelf grenst ten westen aan de weg Bree-Eik. Het plangebied is volledig omgeven door akkers en weilanden. De dorpskern van Sint-Kwintens-Lennik situeert zich ruim 2,5 km ten noordoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

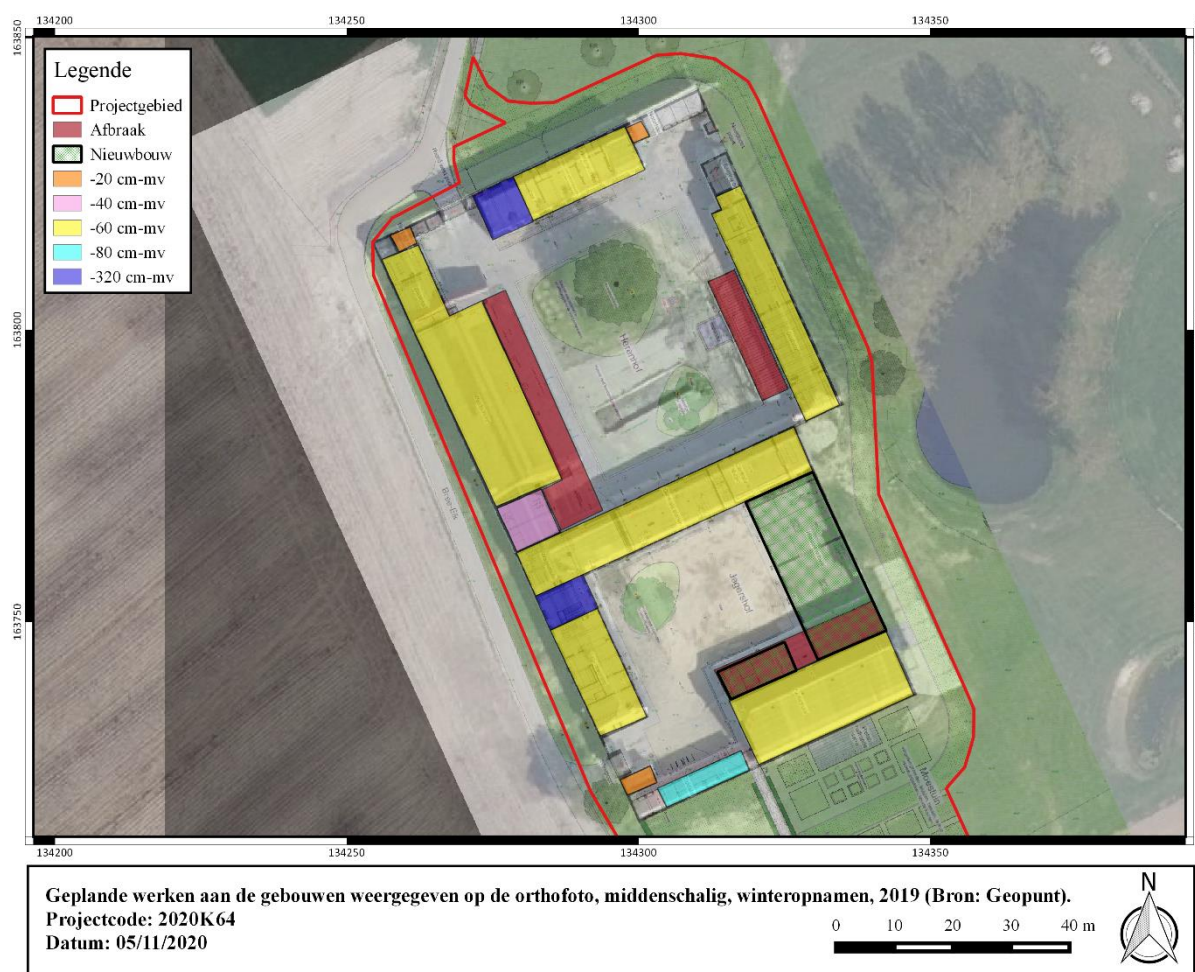
1.3.6.2 Geplande werken

In eerste instantie wordt een deel van het bestaande gebouwenbestand en een deel van de bestaande luifels uitgebrouwen. De sloopwerken hebben betrekking op een oppervlakte van ca. 474 m².

- Gebouwen

Twee bestaande kelders worden uitgebreid. De noordelijke kelder wordt uitgebreid over een oppervlakte van ca. 65 m², de zuidelijke kelder wordt uitgebreid over een oppervlakte van ca. 55 m². Voor deze kelders dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 320 cm-mv. Ter hoogte van het overgrote deel van de gebouwen wordt tevens de vloer heraangelegd. De bodemingreep die daarvoor wordt voorzien is variabel en hangt af van het type vloer en of al dan niet vloerverwarming wordt voorzien. De bodemingrepen die zijn voorzien voor de vloeraanleg zijn op onderstaande figuur schematische weergegeven.

In functie van de geplande werken wordt ook een deel nieuwbouw voorzien. Tussen de Zuidschuur en de centrale stallen wordt een nieuwe schuur gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 378 m². Aangrenzend aan de Zuidschuur wordt tevens een nieuwe berging gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 65 m². Deze zone nieuwbouw wordt gefundeerd door middel van sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (ca. 1 m-mv) en een vloerplaat (ca. 60 cm-mv).

Figuur 4: Geplande werken aan de gebouwen weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

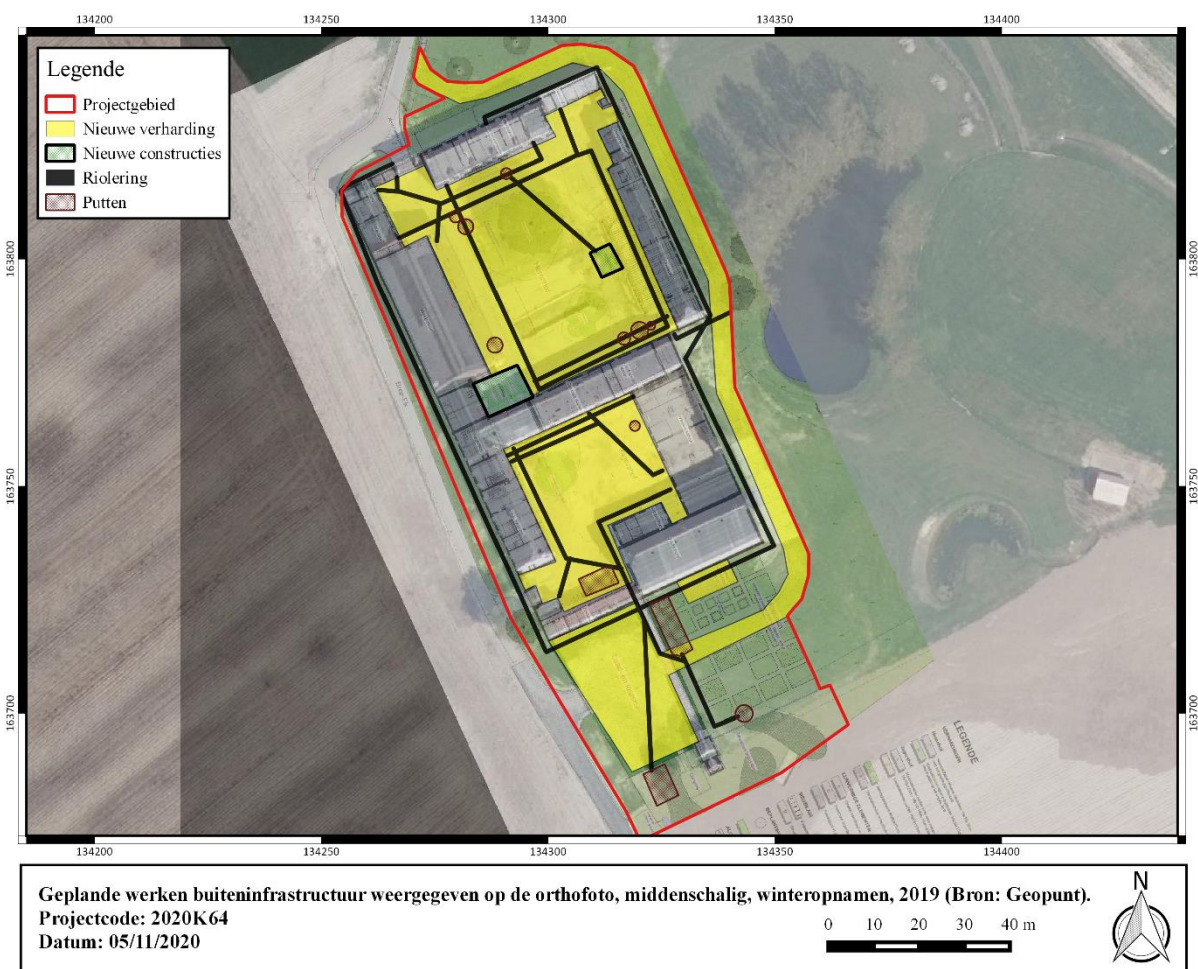

- Buitenaanleg en riolering

Ook ter hoogte van de buiteninfrastructuur worden nieuwe bodemingrepen voorzien. De twee binnenkoeren worden volledig opnieuw aangelegd. Langs de oostzijde van de hoeve wordt een brandweg gerealiseerd. Aansluitend aan de Zuidschuur wordt een prefab serre geplaatst. Ten zuiden van de hoeve voorziet de opdrachtgever tevens de realisatie van een laad- en loszone die in verbinding staat met de voorziene brandweg. Voor deze volledige zone, die op onderstaande figuur in geel is aangeduid, wordt een bodemingreep voorzien tot een diepte van ca. 60 cm-mv. Deze zone heeft een oppervlakte van ca. 4903 m².

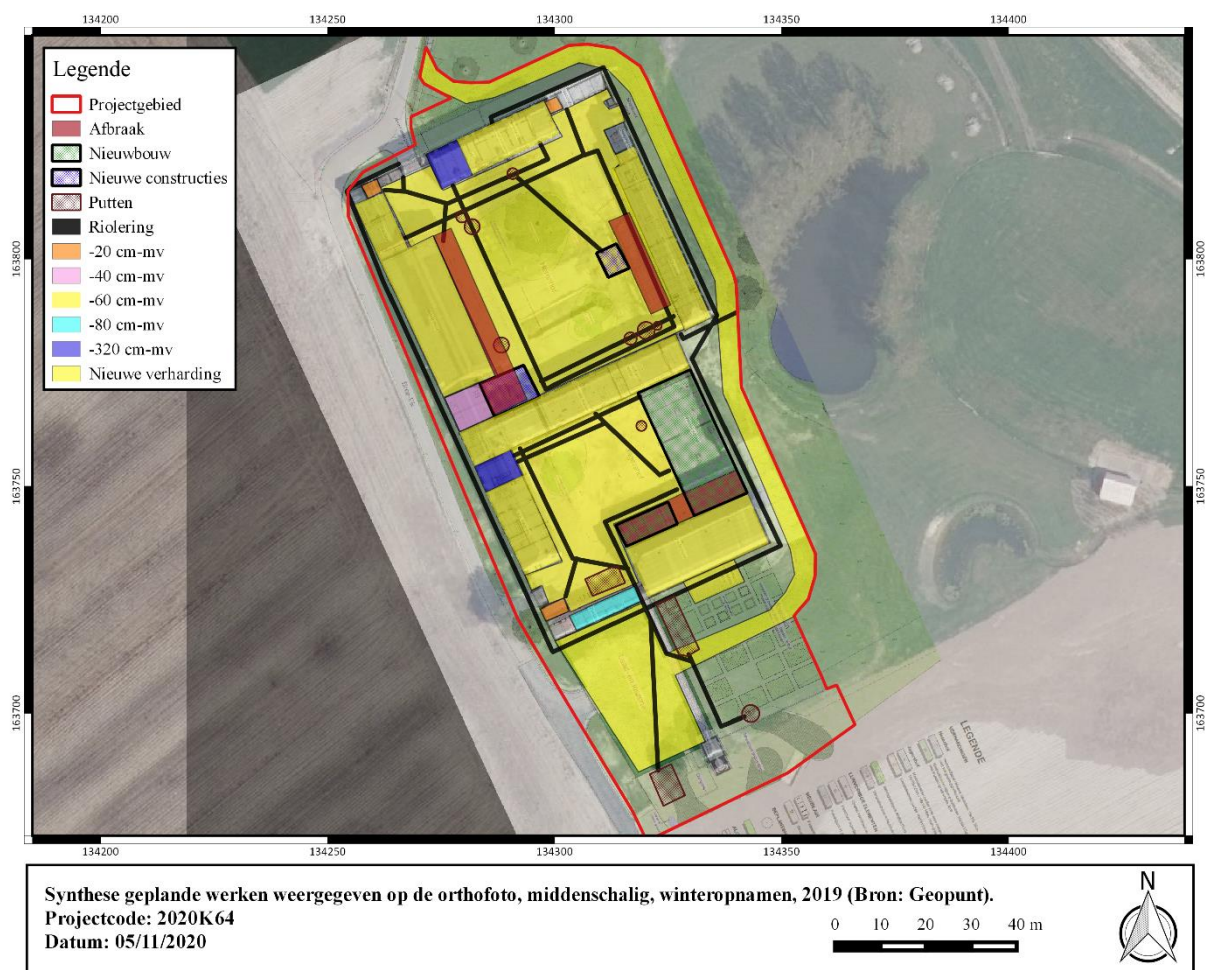
Er worden tevens een aantal nieuwe constructies voorzien. Aan de Ooststallen wordt een nieuwe waterpartij ingericht over een oppervlakte van ca. 30 m², aan de Westschuur en het Wagenhuis wordt een nieuwe wasplaats ingericht over een oppervlakte van ca. 88 m². Voor deze constructies wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 1 m-mv.

In functie van de geplande werken dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden die zal aansluiten op nieuw te realiseren putten. Voor de putten zal plaatselijk een uitgraving nodig zijn van ca. 3 m-mv. Voor de riolering dient een sleuf uitgegraven te worden van ca. 80 cm breed. Aan het Herenhof zit de riolering ca. 1,2 tot 2,1 meter diep, aan het Jagershof 1,2 tot 2 meter diep en aan de laad- en loszone 2,4 meter diep.

Figuur 5: Geplande werken buiteninfrastructuur weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Op basis van bovenstaande beschrijving kon een syntheseplan van de bodemingrepen opgemaakt worden. **De geplande werken hebben betrekking op een gecombineerde oppervlakte van ca. 8520 m².**

Figuur 6: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

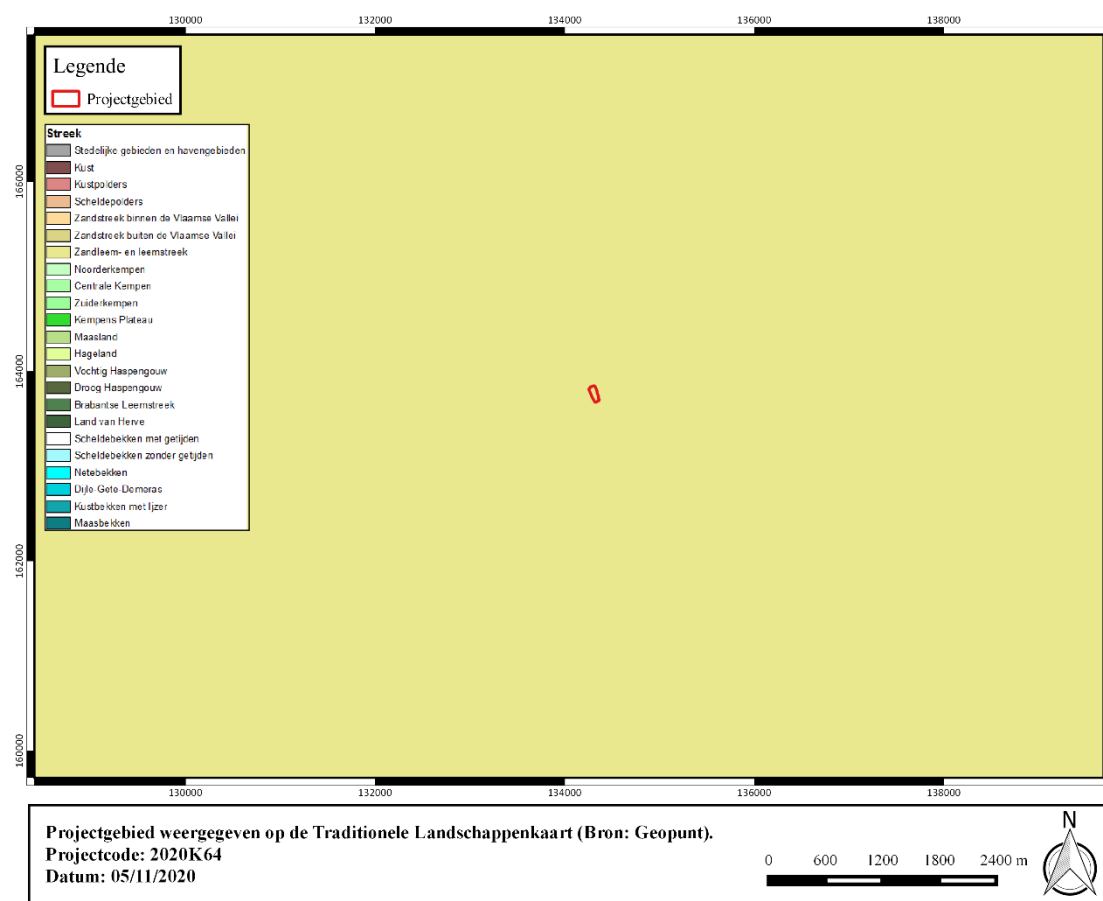
<i>Bron</i>	<i>Informatie</i>
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk).
Quartair	Type 2
Bodentypes	Aba1, Abp0, Acp
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	45.0 -50.5 m TAW
Hydrografie	Dijlebekken, deelbekken Zuunbeek

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Landschappelijk gezien is Lennik gelegen in de zandleem- en leemstreek. Het gebied langs de linkerflank van de Zennevallei wordt gekenmerkt door een glooiend landschap dat uitgeschuurd is in de fijnkorrelige afzettingen van de Formatie van Kortrijk. Het is algemeen gekend onder de streeknaam 'Pajottenland'. In dit deel bevindt zich het topografisch laagst gelegen punt (+10m TAW) in de Dendervallei. Lokaal komen in dit gebied nog geïsoleerde heuveltoppen voor, zoals de kam tussen Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en Dilbeek, en de Kesterberg. Het plangebied is gelegen op de westelijke helling van een NW-ZO georiënteerde heuvelkam. Langsheen de westzijde van het plangebied loopt de Vossebeek die verder ten zuiden uitloopt in de Zuunbeek. Precies ten zuiden van het plangebied is tevens een beekvallei aanwezig die zich duidelijk ingesneden heeft in de heuvelrug. Het plangebied is gelegen op de noordelijke flank van deze beekvallei. Dit landschappelijk kader, op iets hoger gelegen terrein in de omgeving van talrijke beekvalleien moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars in de regio.

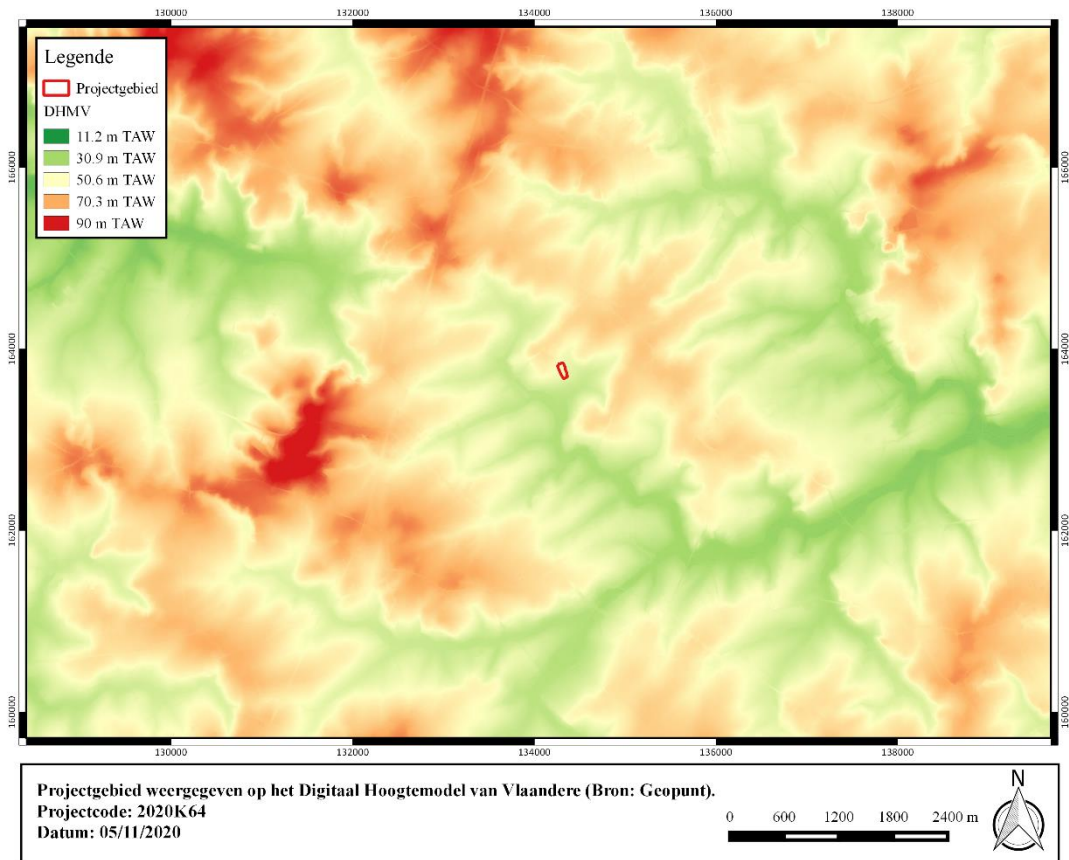
Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van ca. 45.0 – 50.5 m TAW en kent een sterk dalend verloop in zuidelijke richting, wat te wijten is aan de ligging op de noordelijke flank van een beekvallei.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Dijlebekken met deelbekken Zuunbeek.

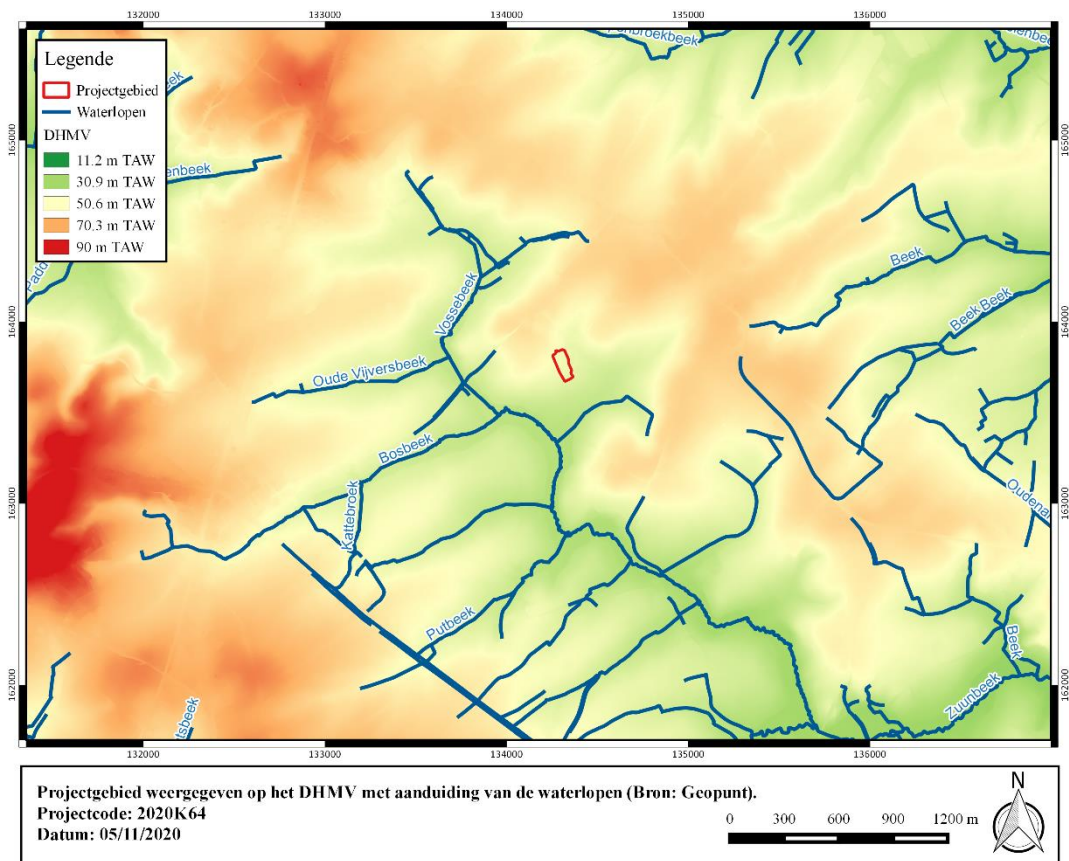

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (bron: Geopunt).

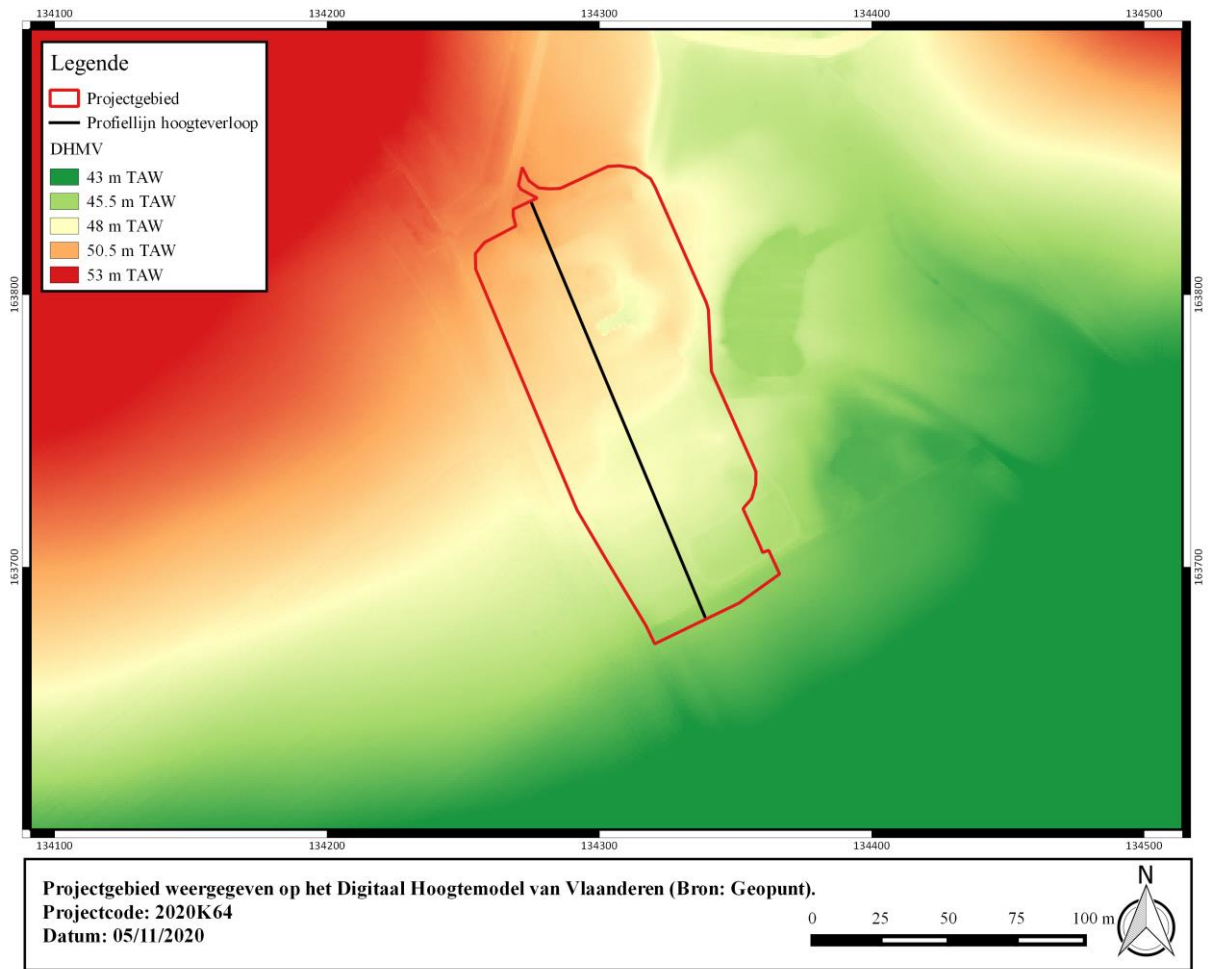

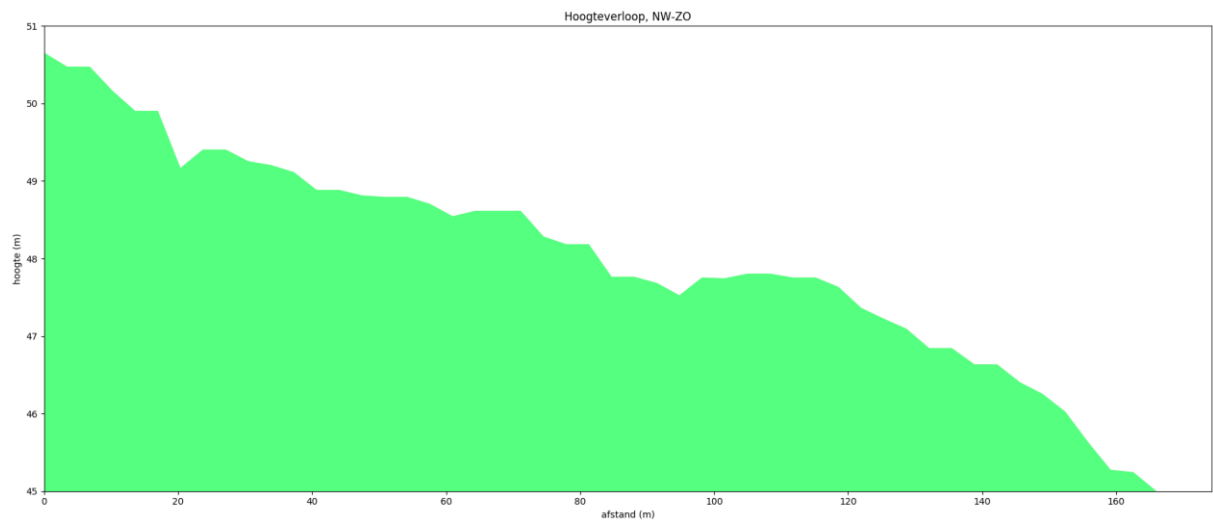
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

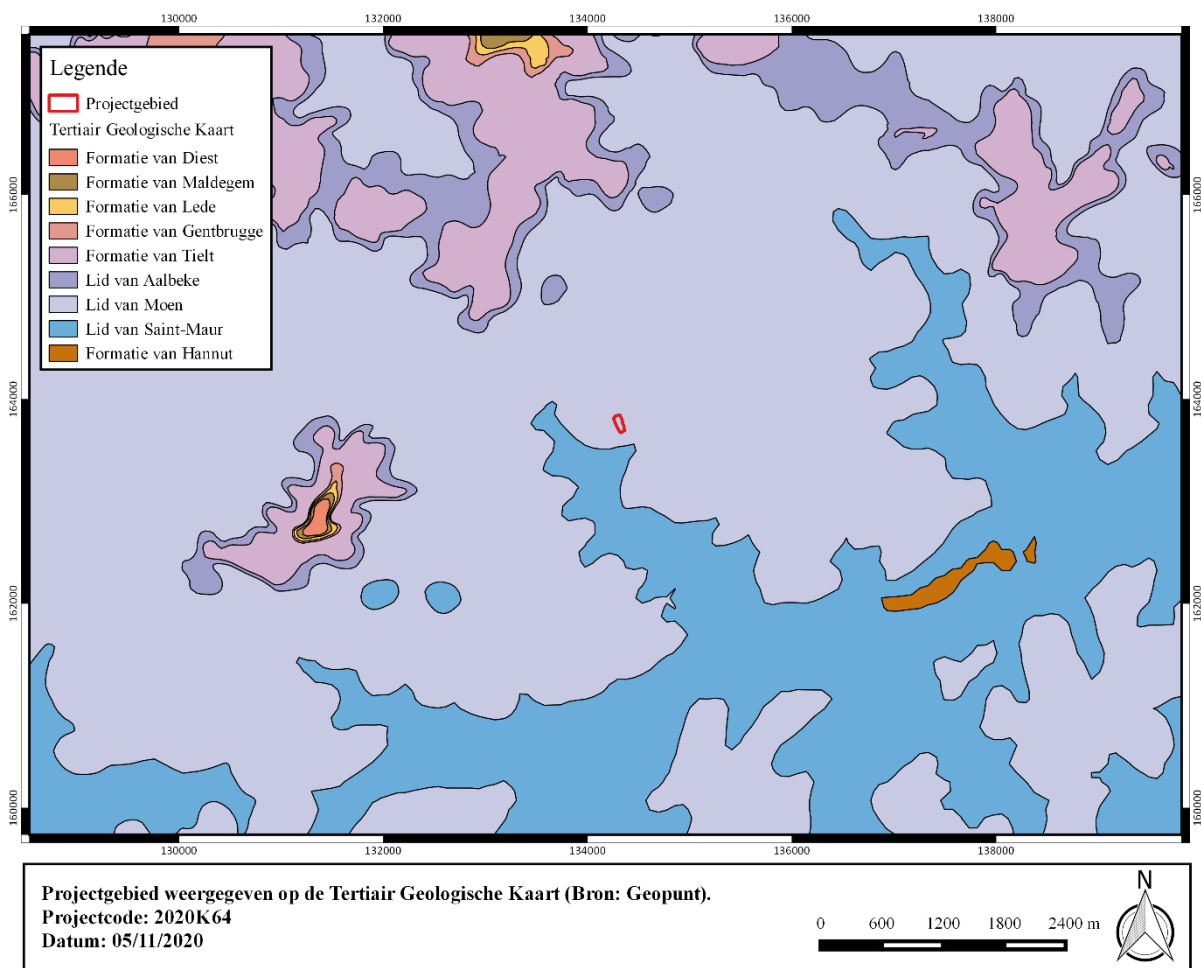
Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

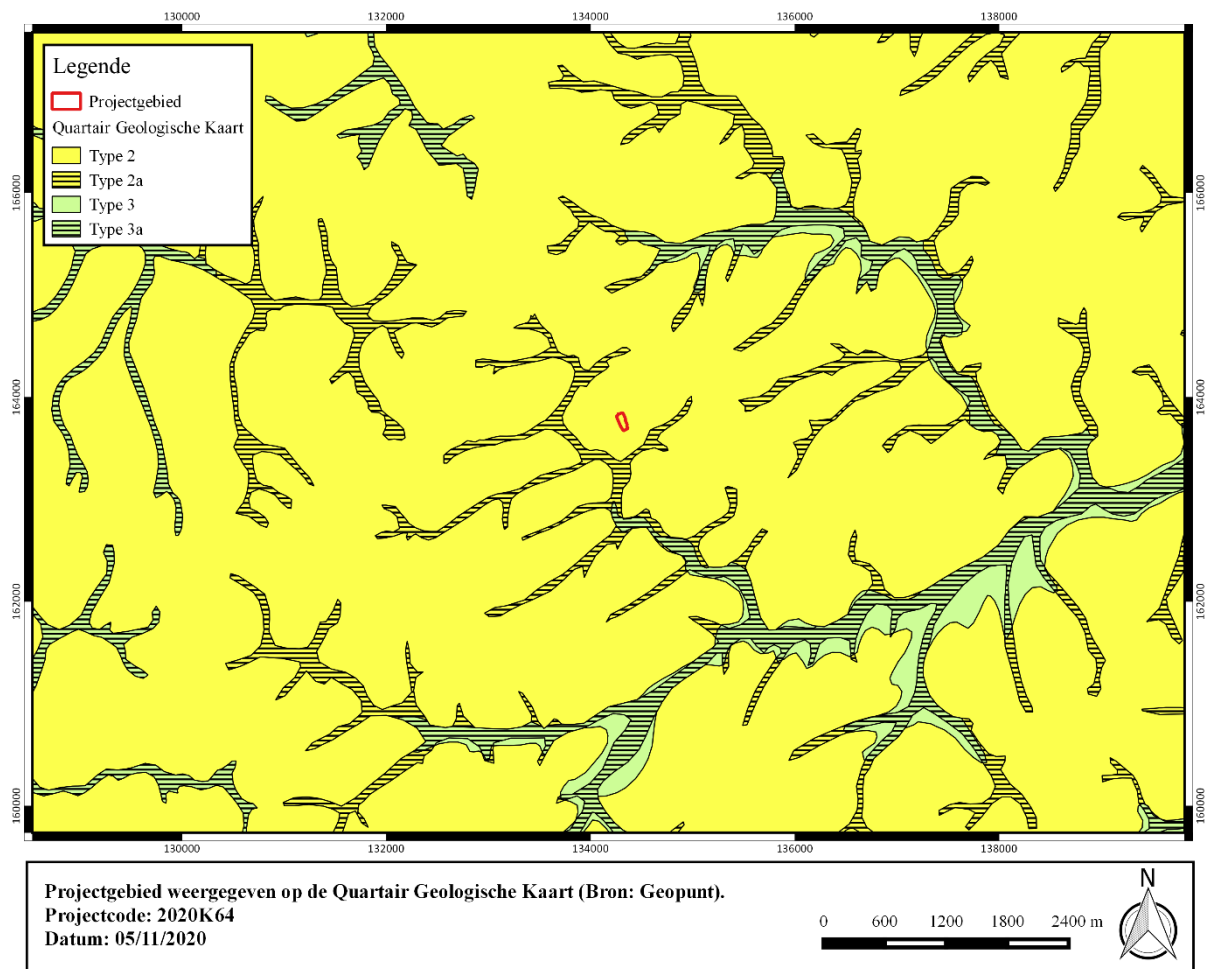
Het Lid van Moen is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting."

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 2**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

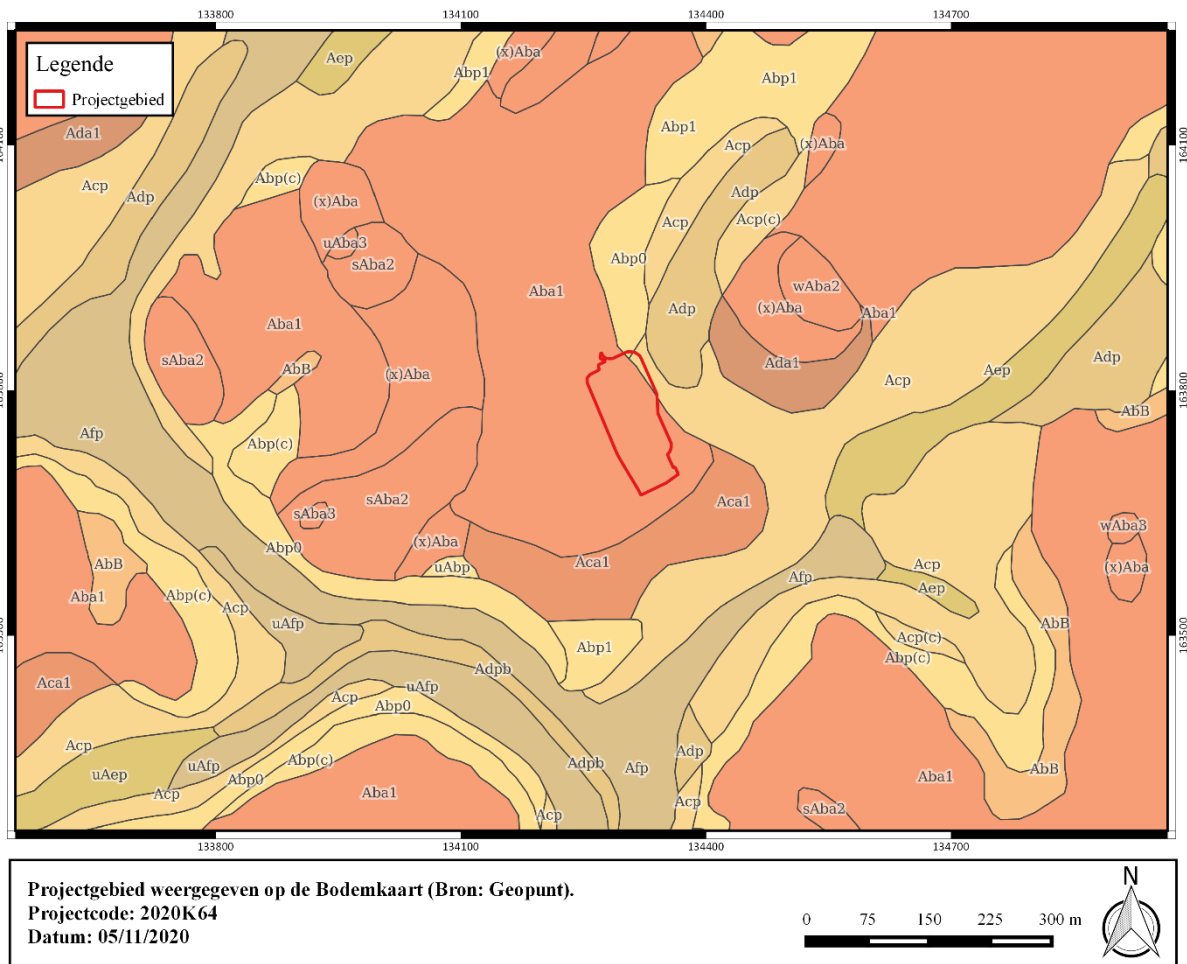
1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen

De bodemkaart geeft ter hoogte van het plangebied een (matig) droge leembodem weer. Ten oosten van het plangebied worden colluviale bodems aangeduid.

Het bodemtype **Aba1** is een droge leembodem met textuur B horizont met een A horizont <40 cm dik. Deze bodem is ontwikkeld in het Pleistocene lössdek en heeft onder de A horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B horizont die tevens gevlekt is. De bouwvoor heeft een donkerbruine kleur en is homogeen humushoudend leem.

Het bodemtype **Abp0** is een droge leembodem zonder profiel. Deze bodems komen voor in colluviale droge leemdepressies en bestaat uit geërodeerd leemmateriaal van hoger gelegen plateaugronden.

Het bodemtype **Acp** is een matig droge leembodem zonder profiel. Het is een depressie- of lage hellingsgrond en omvat colluviale bodems welke tussen 80 en 120 cm gleyverschijnselen vertonen. Het colluviaal dek rust vaak op een geërodeerd profiel waarvan de textuur B op wisselende diepte van het profiel voorkomt. Dit type bodem vertoont voornamelijk een spreiding langs valleigebieden.

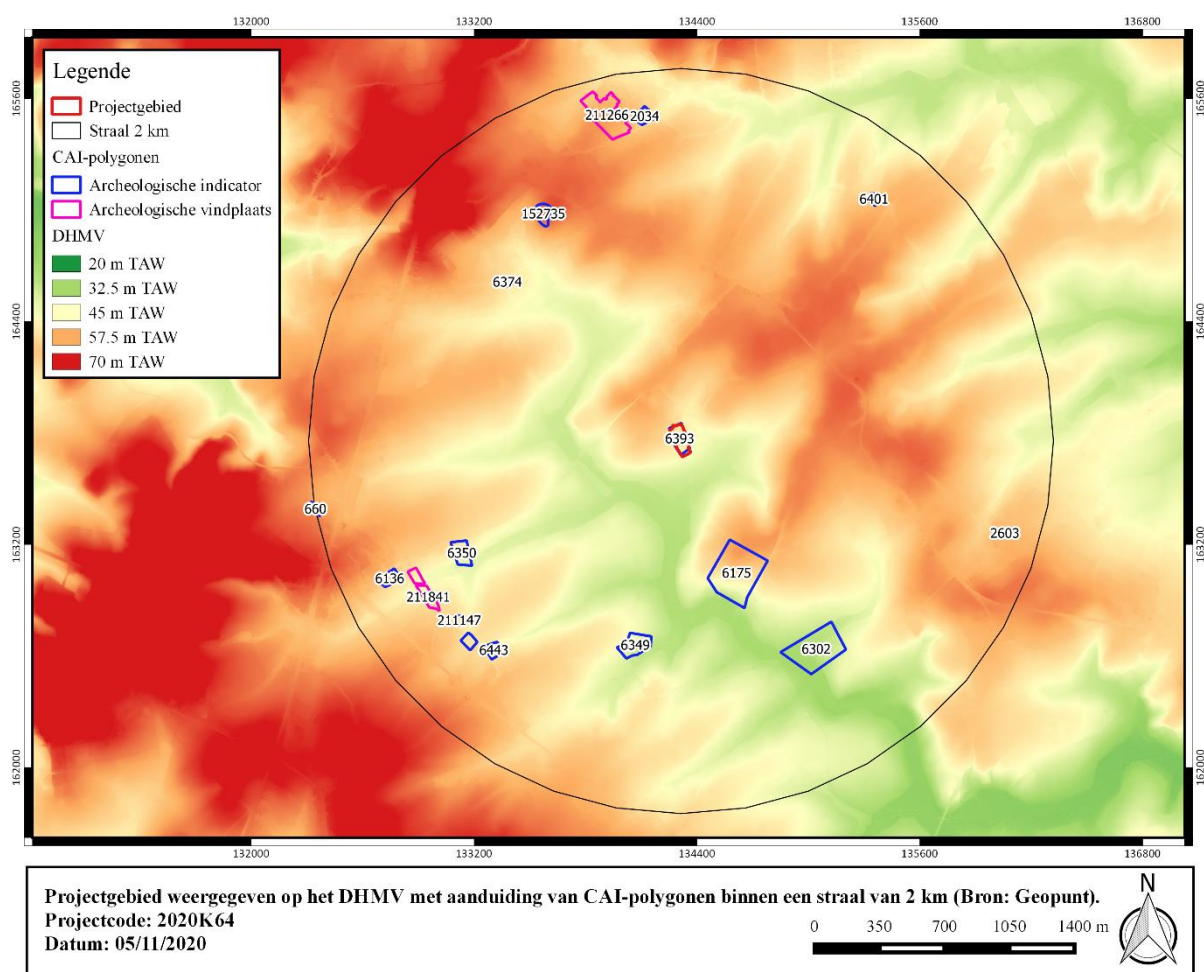

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de projectgrenzen is een CAI-polygoon weergegeven. Op basis van historisch-cartografische bronnen kon hier het Hof Ter Bree-Eik gelokaliseerd worden. Archeologische vindplaatsen in de omgeving van het plangebied zijn eerder schaars. Vermoedelijk is deze iele spreiding veeleer te wijten aan een gebrek aan archeologisch onderzoek dan aan een reflectie van de historische realiteit. De vruchtbare zandleemgronden geflankeerd door beekvalleien moeten vanouds een grote aantrekkingskracht gehad hebben op zowel groepen jager-verzamelaars als vroege landbouwers. Waar wel reeds archeologisch onderzoek plaats vond, zijn effectief sporen aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid in de metaaltijden en de Romeinse periode. Bij een recente opgraving op bijna 2 kilometer ten noorden van het plangebied is een ovale, houtskoolrijke kuil met talrijke wandfragmenten uit de vroege ijzertijd gelokaliseerd. Uit de Midden-Romeinse tijd werd een brandrestengraf aangetroffen. Ook bijna 2 kilometer ten westen zijn sporen uit de Romeinse periode gelokaliseerd. Het betrof concentraties van sporen die verschillende structuren vormen. Deze sporen werden aangetroffen op colluvium. In verschillende sporen werd Romeins bouw materiaal en aardewerk aangetroffen. Ook bij veldprospecties in de omgeving van het plangebied zijn Romeinse aardewerkfragmenten aan het oppervlak gekomen. Verder wijst historisch-cartografisch onderzoek op verspreide middeleeuwse hoevebouw.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygoon binnen een straal van 2 km (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

211266	<p>Opgraving (2015)</p> <p>Vroege ijzertijd: ovale, houtskoolrijke kuil met zwartbruine gevlekte vulling en talrijke wandfragmenten.</p> <p>Midden-Romeinse tijd: vierkante, houtskoolrijke kuil met spikkeltjes bot - vermoedelijk een brandrestengraf.</p> <p>18e eeuw: perceelsgreppels</p> <p>Onbepaald: 1 rechthoekige kuil met donkere zwartbruine gevlekte vulling. Vrij houtskoolrijk en verbrande leem.</p> <p>Bron: Cléda, B., Coremans, L. & Bruggeman, J., 2016. Archeologisch vooronderzoek Sint-Kwintens-Lennik (Lennik) - Sint-Elooistraat. Het Temmekes Veldt, Temse: All-Archeo, All Archeorapporten 293</p>
211841	<p>Mechanische prospectie (2016)</p> <p>Romeinse tijd: concentraties van sporen die verschillende structuren vormen. Deze sporen werden aangetroffen op colluvium. In verschillende sporen werd Romeins bouw materiaal en aardewerk aangetroffen – naaldvanger in brons - gelijkarmige vertinde kruisfibula</p> <p>Nieuwe tijd: leerbeslag</p> <p>20^e eeuw: onafgeschoten patroon uit 1913</p> <p>Bron: Claesen, J., Devroe, A. & Van Genechten, B., 2016. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Gooik, Kwadebeekstraat, Kortenaeken, Archebo-rapport 2015/020</p>

II. Archeologische indicatoren

660	<p>Toevalsvondst</p> <p>Midden-Romeinse tijd: dikke bol munten die door oxidatie aan elkaar geplakt zijn.</p>
2034	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: Sint-Elooishof</p>
2603	<p>Indicator cartografie</p>

	<p>Middeleeuwen: kerk - in 1875 werd er een nieuw kerkgebouw gezet ter vervanging van een ouder gebouw waarvan de onderbouw als sokkel gebruikt werd</p>
6136	<p>Indicator cartografie</p> <p>Volle middeleeuwen: Burcht van Leerbeek - lokalisatie op basis van toponymie en de concentrische kadastrale structuur van de dorpskern.</p>
6175	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: Abdij Heilige Mariaberg of Varenberg</p>
6302	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: Hof Ter Voorden</p>
6349	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: Hof te Putbeek</p>
6350	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: watermolen</p> <p>18^e eeuw: mogelijke site met walgracht - watermolen</p>
6351	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: hoeve</p>
6374	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: Hof te Kwakenbeek</p>
6393	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: Hof Bree-eik - dit hof was van de abdij van klein Bijgaarden "Het kloosterken". De eerste vermelding van het geslacht Bree Eik wordt reeds vermeld in de 13^e eeuw.</p>
6401	<p>Indicator cartografie</p> <p>18^e eeuw: Hof te Lelingen</p>
6443	<p>Indicator cartografie</p> <p>Late middeleeuwen: hoeve - watermolen</p>
152735	<p>Veldprospectie</p> <p>Romeinse tijd: fragmenten van tegulae of dakpannen - aardewerk</p>

211147	Veldprospectie Romeinse tijd: tegulae, bakstenen Nieuwe tijd: steengoedfragmenten
--------	---

1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Sint-Kwintens-Lennik is ontstaan in een vruchtbare streek, nabij de Romeinse heirbaan Asse-Bavay. Archeologische vondsten in de omgeving van het projectgebied wijzen tevens op menselijke aanwezigheid in de Ijzertijd. Bij een onderzoek aan de Molenbeek te Sint-Pieters-Leeuw is o.a. een vlakgraf uit de Midden-Ijzertijd gelokaliseerd.³

In de vroege middeleeuwen zou Lennik samen met Gaasbeek, Gooik en Wambeek een domein gevormd hebben dat toebehoorde aan Ida, vrouw van Pepijn van Landen en haar dochter, de latere heilige Gertrudis. Lennik was het centrum van dit domein. In 978 verkreeg Lennik het marktrecht maar ook het uitsluitend recht om de beschermer van het Lennikse domein te mogen kiezen. Tot het domein van Lennik behoorden Sint-Kwintens-Lennik en Sint-Martens-Lennik (van mekaar gescheiden rond 1230) met Schepdaal, Gaasbeek en Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek. Aangrenzend lagen de domeinen van Gooik en Wambeek. Deze drie domeinen vormden een groot blok waaraan later administratief en gerechtelijk nog talrijke andere worden gehecht en door de abdij van Nijvel het Diets domein werd geheten.

De keuze van Lennik als centrumgebied werd ook beïnvloed door de gunstige verkeerstechnische ligging. De markt vormde het centrum van drie belangrijke verkeersaders, nl. de Brusselstraat (nu Alfred Algoetstraat, oostelijke verlengde van de Kroonstraat) die toegang verleende tot de Brusselse bezittingen van de abdij, de Hallebaan (nu Frans Van der Steenstraat) die Lennik en Nijvel verbond en de Begijnenstraat (nu Karel Keymolenstraat, ten oosten van het plangebied) op de uitvalsweg naar de noordelijk gelegen abdijbezittingen en het graafschap Vlaanderen.

In de 13de eeuw werd duidelijk dat Lennik moest uitgerust worden met een versterkte post voor het oostelijk deel van het hertogdom, vlak bij de rivaliserende graafschappen Vlaanderen en Henegouwen. Omdat Lennik strategisch gezien minder geschikt was voor de inplanting van een waterburcht, werd de militaire functie naar het naburige Gaasbeek overgeheveld en werd Lennik een onderdeel van het Land van Gaasbeek. In 1333 werd op Ten Nelleken een zware slag geleverd tussen Brabanders en Vlamingen, waardoor hun beider grens in Eizeringen kwam te liggen. In 1568 werd Lennik overgeheveld van het bisdom Kamerijk naar Mechelen. Bij de verkoop van het Land van Gaasbeek kwam de heerlijkheid der beide Lenniken in handen van Corneille de Man d'Attenrode en het zijn ook zijn afstammelingen die over de beide Lenniken bleven heersen tot en met de Franse Revolutie, waardoor een einde werd gesteld aan de voorrechten van de adellijke families.⁴

³ Vander Ginst, V., Yperman, W. & Smeets, M., 2013. Het archeologisch vooronderzoek aan de Molenbeek te Sint-Pietersleeuw, Kessel-Lo: Studiebureau Archeologie.

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

1.4.2.3 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

In het kader van de vergunningsaanvraag is reeds een beheerplan opgemaakt. De historische nota in dit document biedt veel relevante informatie vanuit een archeologisch oogpunt. Hieronder volgt een beknopte synthese van de zaken die nuttig zijn om een correct archeologisch advies op te stellen voor het projectgebied. Het volledige beheerplan is toegevoegd als bijlage.

Hoewel de toponymie van Bree-Eik teruggaat tot de 11^e eeuw, wordt de hoeve zelf voor het eerst vermeld in 1406. Zij was toen in bezit van de adellijke familie Van Heertvelde. Door erfenis ging de hoeve in de 16e eeuw over op de familie de Mol, die het goed meer dan een eeuw in haar bezit had. In 1680 kocht Leon-Jan de Pape de hoeve van de erfgenamen van René de Mol. Hof ter Bree-eik bleef in handen van de familie de Pape tot 1772, toen de zusters de Cloeps de hoeve erfden van hun nonkel.

De landbouwitzijting kende een duidelijke groei onder de families de Mol en de Pape, van 72 bunders en 15 bunders in weiden in 1568 tot meer dan 130 bunders in het midden van de 18^e eeuw. Tussen 1748 en 1778 werden de landerijen in twee delen verdeeld en de vierkantshoeve werd uitgebreid tot een dubbele vierkantshoeve.

Op basis van de ‘geschiedenis van de Brabantse hoeve’ kan vermoed worden dat Hof ter Bree-Eik in de late middeleeuwen bestond uit houten gebouwen. Of de “maisonnements” uit 1568 reeds bakstenen gebouwen betreft is echter niet duidelijk. In het uitgevoerde sporenonderzoek zijn geen 16de-eeuwse restanten op de site teruggevonden. De herenwoning zou het oudste gebouw van de hoeve zijn, met een kern uit de 17de eeuw, hooguit de late 16de eeuw. In de kopse gevels van het wagenhuis bevinden zich restanten van bebouwingen ouder dan de 18de eeuw – hoeveel ouder is nog niet gekend. Mogelijk kan archeologisch onderzoek meer inzicht bieden.

Op de Villaretk kaart is de hoeve weergegeven als een relatief gesloten complex rond één binnenhof met in het midden een mogelijke mestvaalt. Uit diezelfde periode (1747) werd ook een denombrement – een wettelijke telling per woning van personen, veestapel, ploegen, enz. – in het archief teruggevonden. Francis De Smeth, pachter te Bree-eik, leefde samen met een twintigtal andere personen op het hof en beschikte over een brouwerij, een hopast en een oven.

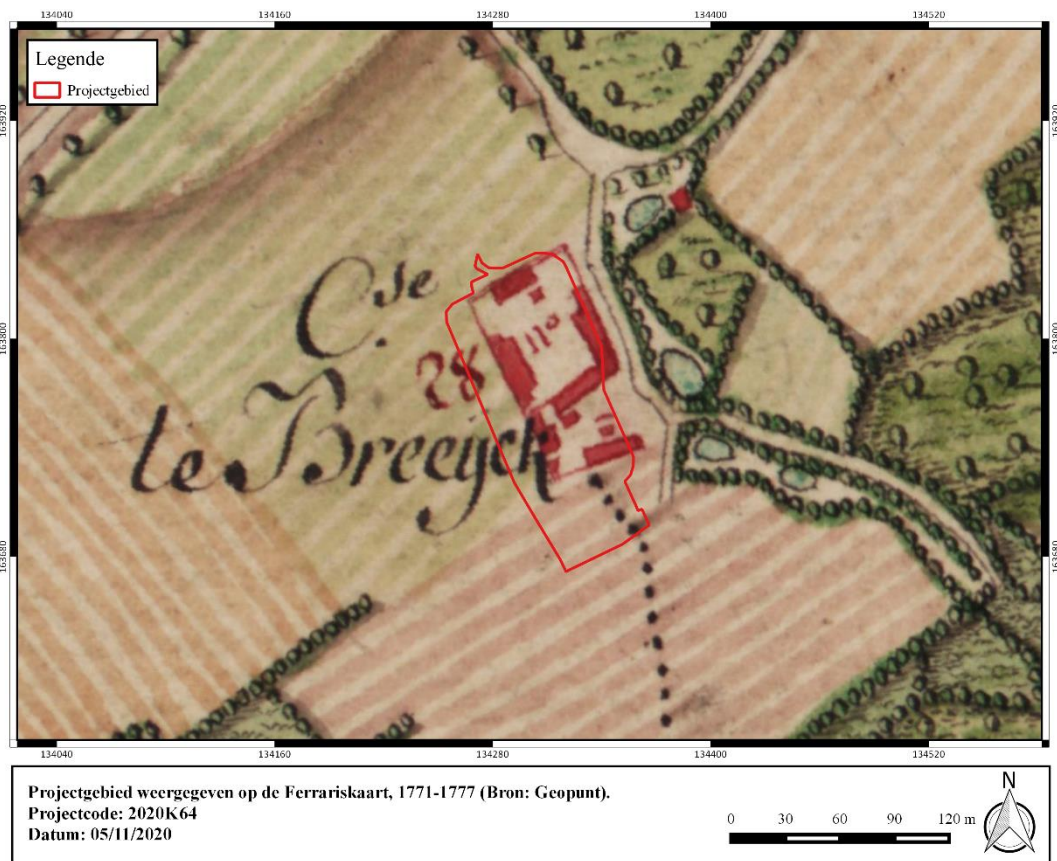
Op de Ferrariskaart is de huidige tweeledige structuur duidelijk waar te nemen. Op het herenhof situeren zich het de herenwoning, de westschuur, de ooststallen en de centrale stallen. Op het jagershof zijn de jachtwoning en de zuidschoor te zien. De Atlas der Buurtwegen, de Vandermaelenkaart, en de Poppkaart geven een gelijk beeld weer. De volgende schets, uit 1868, toont duidelijk de overgang van een open naar een gesloten hoeve door middel van het toevoegen van kleinere aanbouwen.

In de 20ste eeuw ondergaat Hof ter Bree-eik geen grote ruimtelijke evoluties meer. Enkel het houten dakgebinte van de westschuur gaat tijdens de tweede wereldoorlog op in een brand. In 1946 werd het dak terug opgebouwd door de originele muren op te metsen en te bekronen met stompe ijzeren dakspanten.

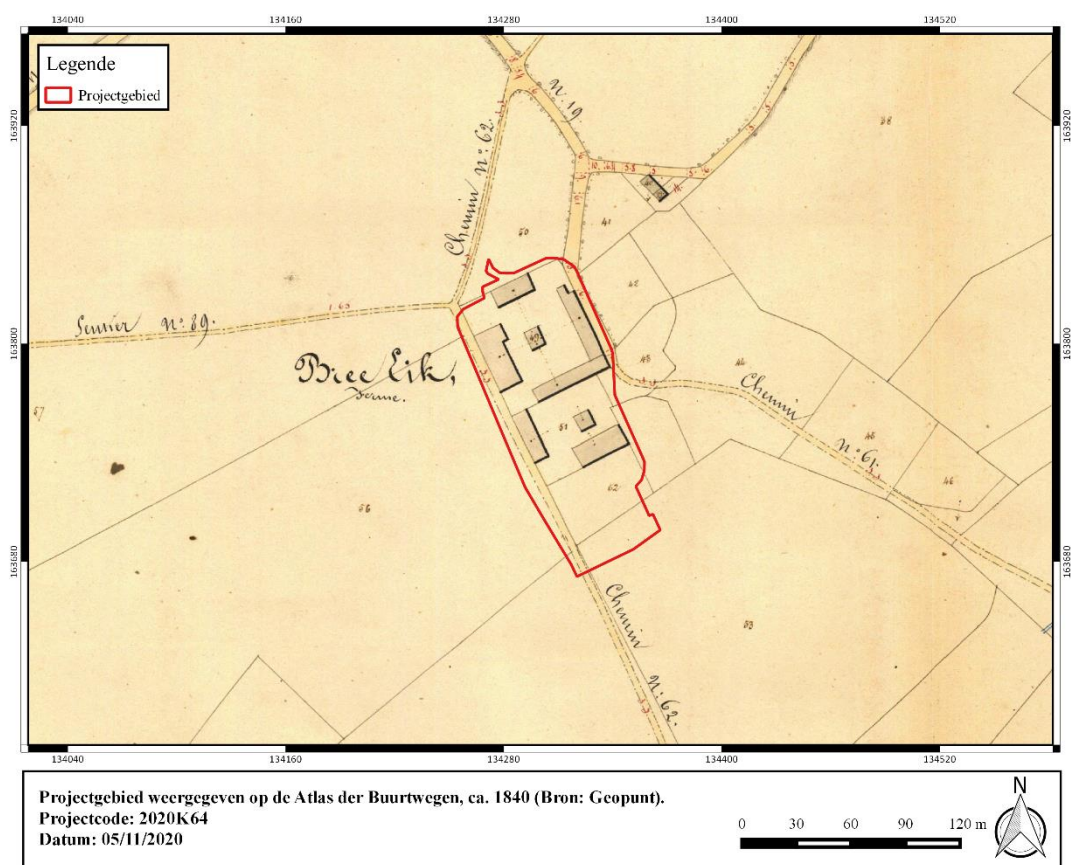

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Villaretkaart, 1745-1748 (Bron: Geopunt).

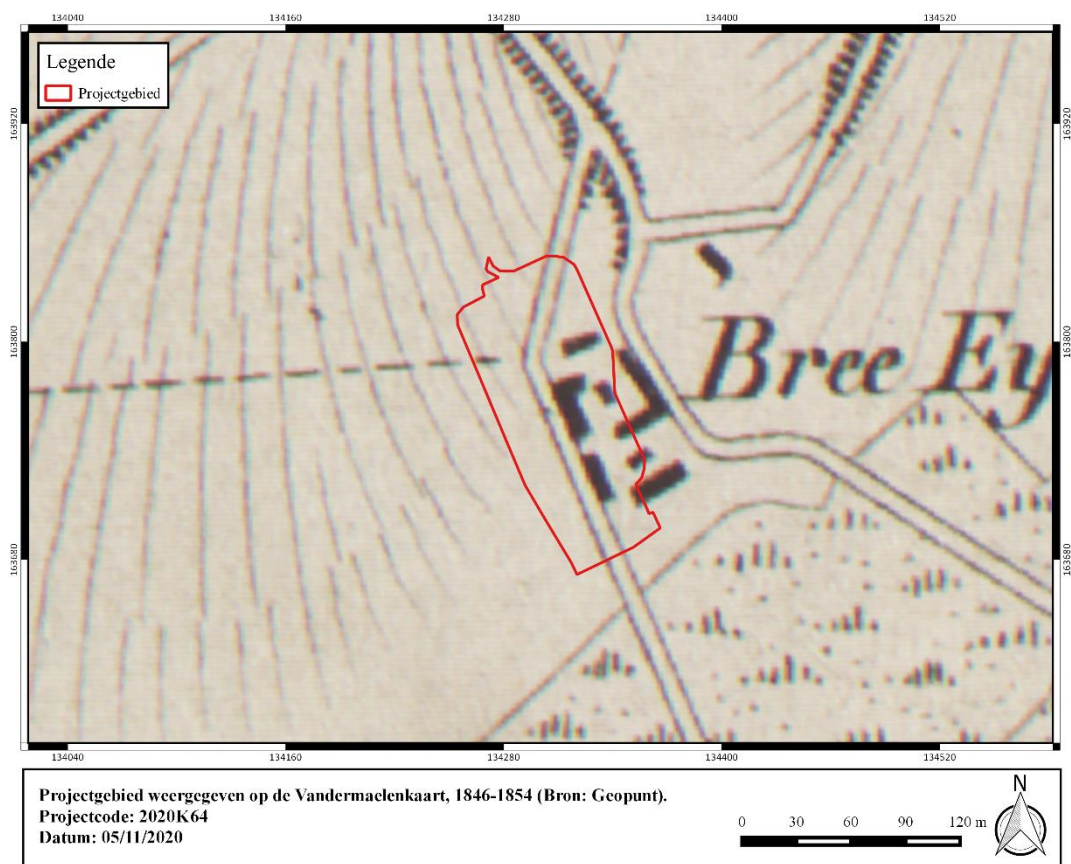

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

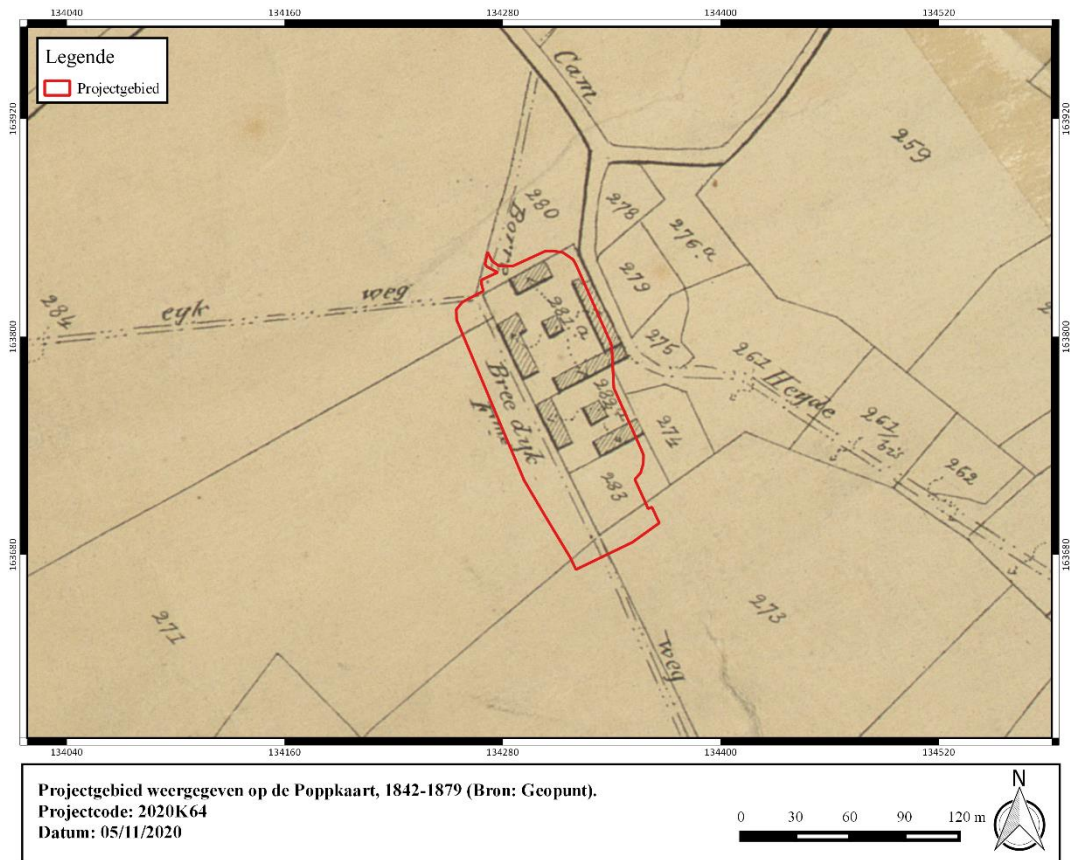

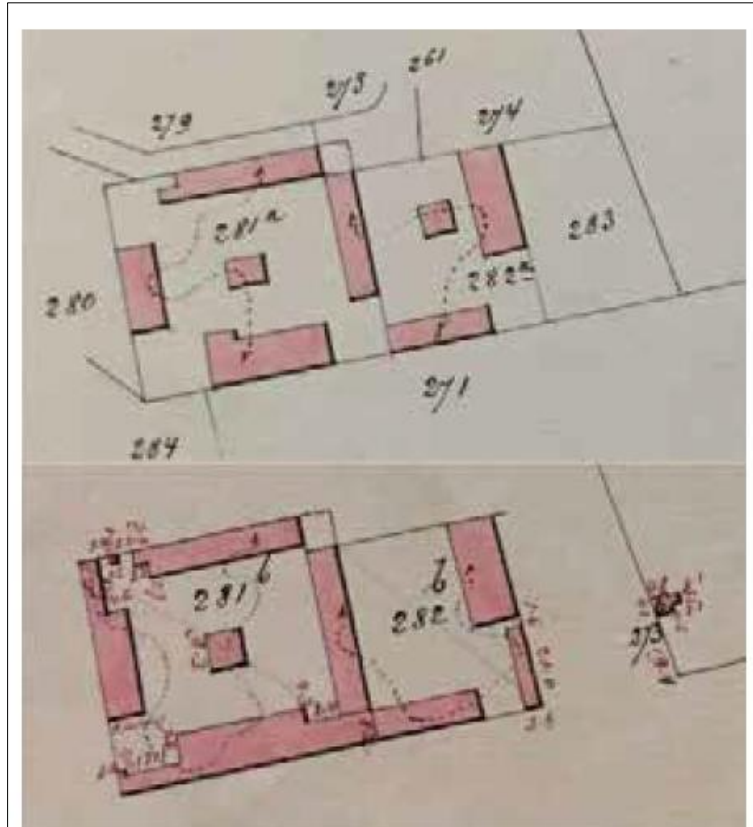
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

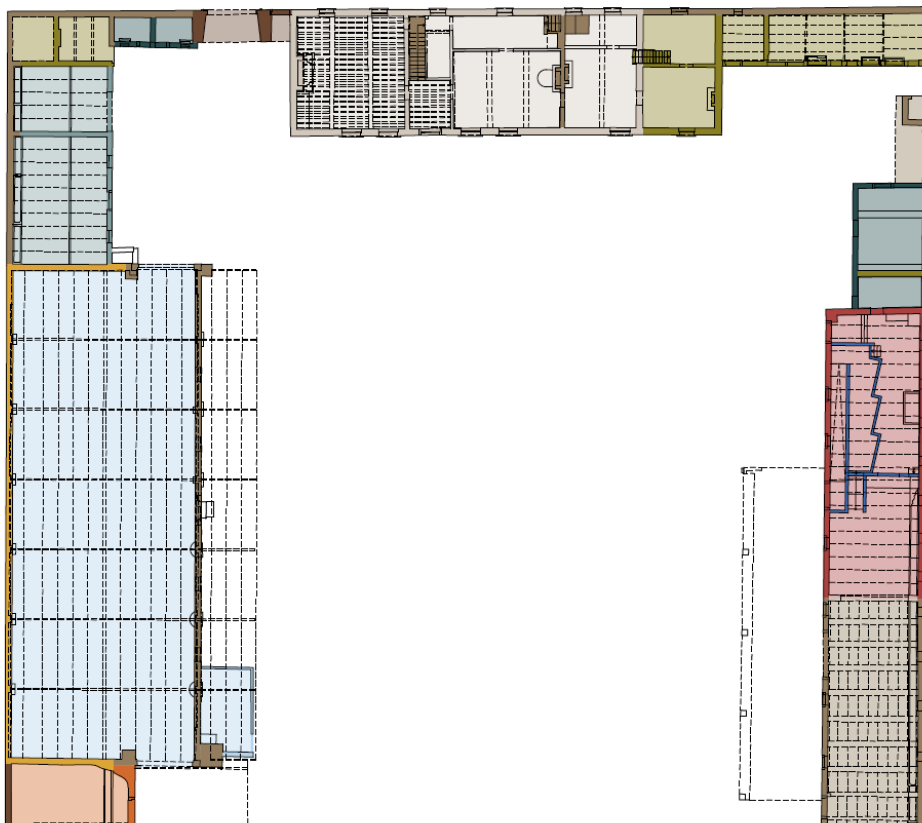
Figuur 21: Mutatieschets 1868 (Bron: beheerplan, zie bijlage.)

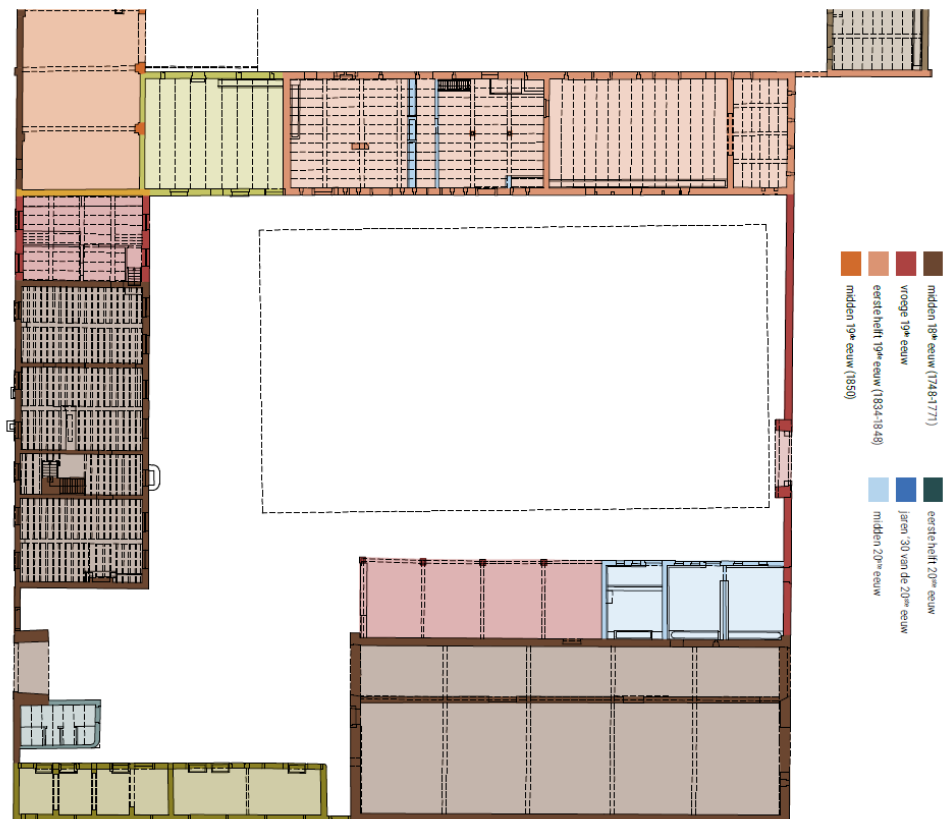

Op basis van de bouwhistorische studie kon een syntheseplan opgesteld worden met de vermoedelijk datering van de verschillende delen van het complex Hof Ter Bree-eik.

Hypothese dateringen van Hof ter Bree-eik

	17 ^{de} eeuw		derde kwart 19 ^{de} eeuw (1848-1868)
	18 ^{de} eeuw of vroeger		omstreeks 1868
	18 ^{de} eeuw		vroege 20 ^{ste} eeuw
	midden 18 ^{de} eeuw (1748-1771)		eerste helft 20 ^{ste} eeuw
	vroege 19 ^{de} eeuw		jaren '30 van de 20 ^{ste} eeuw
	eerste helft 19 ^{de} eeuw (1834-1848)		midden 20 ^{ste} eeuw
	midden 19 ^{de} eeuw (1850)		

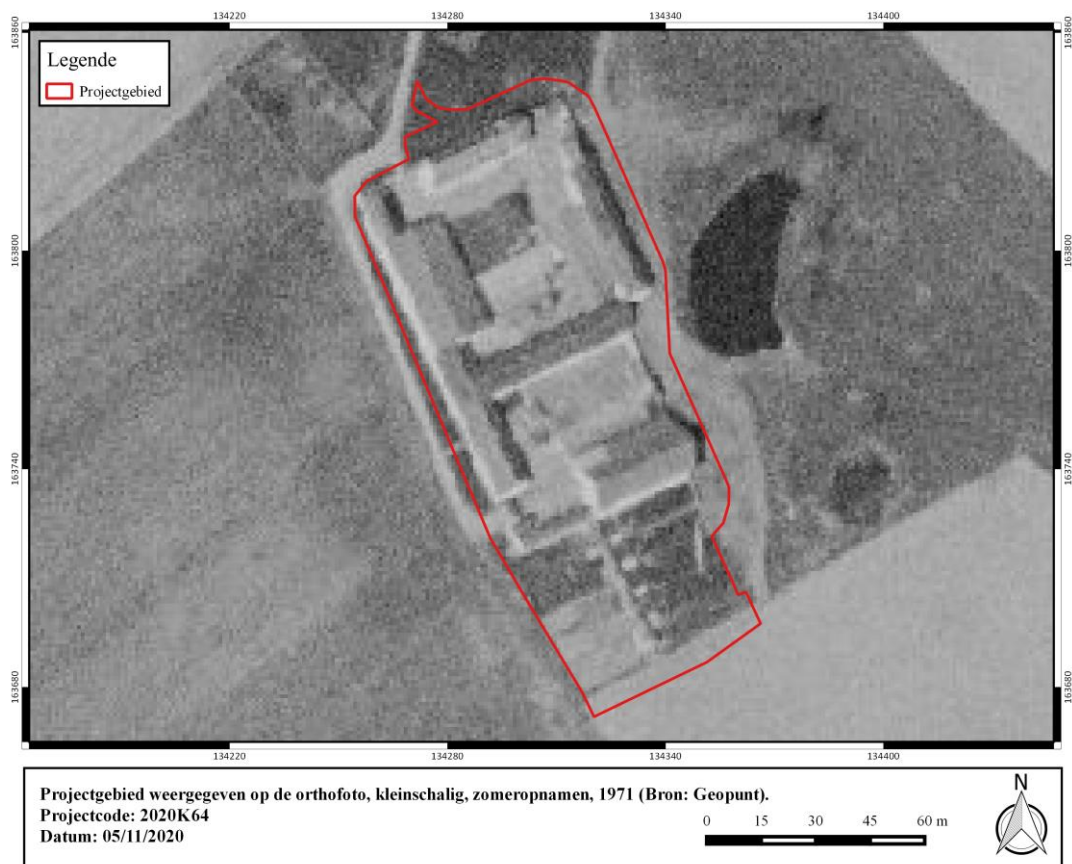

Figuur 22: Syntheseplan datering Hof Ter Bree-eik (bron: beheerplan, zie bijlage).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Reeds op de oudste luchtopname is de huidige toestand waar te nemen.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

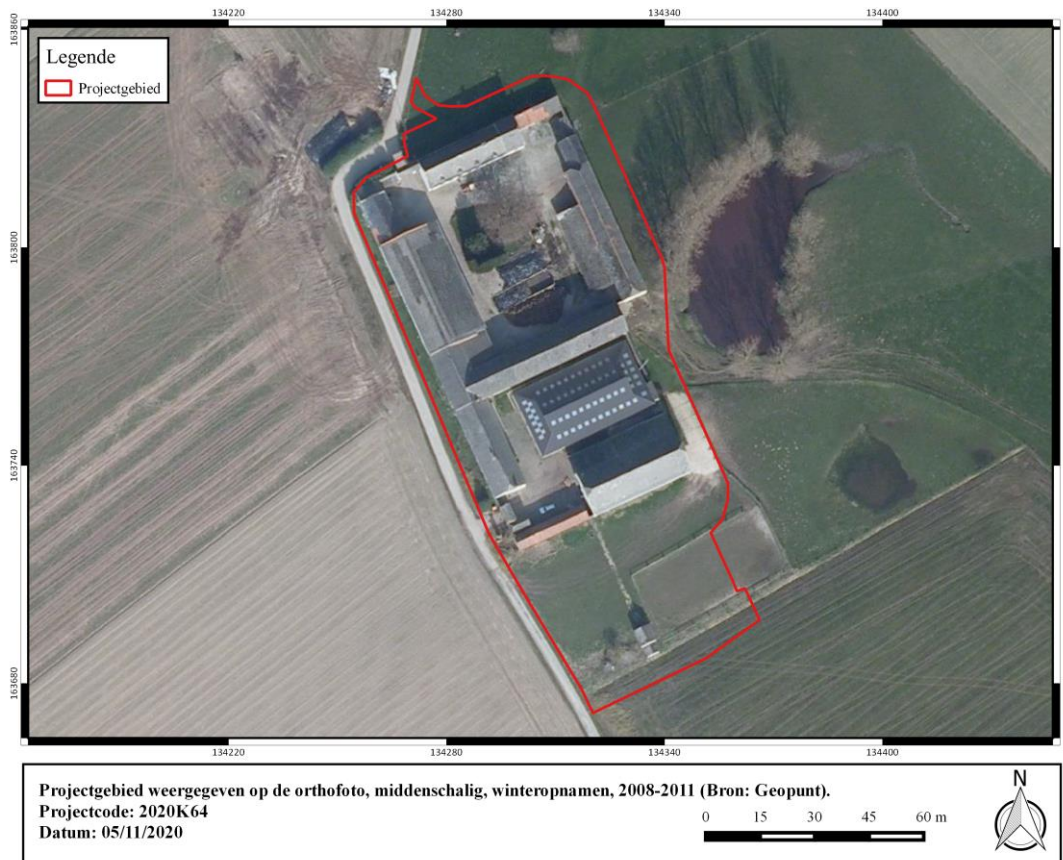

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

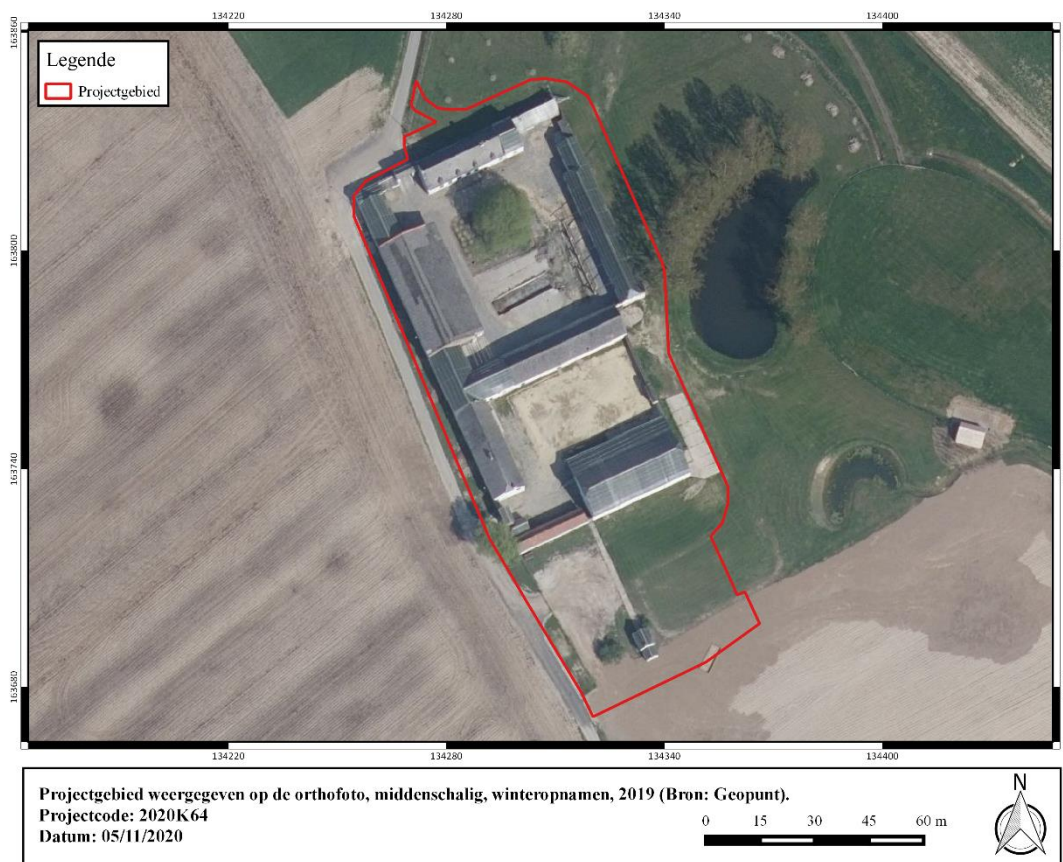

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2008 - 2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag voor werkzaamheden aan het Hof ter Bree-Eik te Lennik, provincie Vlaams-Brabant. Op het gewestplan is het plangebied gelegen in agrarisch gebied waar een archeologienota nodig is bij een bodemingreep van meer dan 5000 m². De gecombineerde oppervlakte van de voorziene bodemingrepen bedraagt ca. 8520 m², waardoor een archeologische dienst toegevoegd te worden.

Na de sloop van een deel van het gebouwenbestand worden twee kelders uitgebreid en worden de bestaande vloeren heraangelegd, waartoe een variabele bodemingreep wordt voorzien. In het kader van de geplande werken wordt tevens een nieuwbouw gedeelte gerealiseerd. De geplande werken omvatten tevens de heraanleg van de buiteninfrastructuur. De binnenkoeren van de dubbele vierkantshoeve worden heraangelegd, alsook wordt een brandweg en een nieuwe laad- en loszone voorzien. In het kader van de geplande werken wordt ook nieuwe riolering gerealiseerd die zal aansluiten op een ruim aantal nieuwe putten.

Landschappelijk is het plangebied gelegen op de linkerflank van de Zennevallei, die wordt gekenmerkt door een glooiend landschap dat is uitgeschuurd in de Formatie van Kortrijk. Het terrein is gelegen op de westelijke helling van een NW-ZO georiënteerde heuvelkam. Langsheen de westzijde van het plangebied loopt de Vossebeek die verder ten zuiden uitloopt in de Zuunbeek. Precies ten zuiden van het plangebied is tevens een beekvallei aanwezig die zich duidelijk ingesneden heeft in de heuvelrug. Het plangebied is gelegen op de noordelijke flank van deze beekvallei. Dit verklaart ook de duidelijke helling van het terrein (van ca. 50.5 m TAW tot 45 m TAW) in zuidelijke richting. Dit landschappelijk kader, op iets hoger gelegen terrein in de omgeving van talrijke beekvalleien moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars in de regio. Vanwege de helling van het terrein dient wel rekening gehouden te worden met erosie.

De Quartair-Geologische kaart geeft een opbouw weer van eolische afzettingen van het Weischseliaan tot mogelijk vroeg-Holoceen. Er kunnen hellingsafzettingen voorkomen. De bodemkaart geeft een droge leembodem weer. De bodemkundige en geologische informatie wijst op een relatief oppervlakkige archeologische situatie.

De CAI maakt binnen de projectgrenzen melding van het Hof ter Bree-Eik. Verder wijst archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied op menselijke aanwezigheid in de metaaltijden en Romeinse periode. De vruchtbare zandleemgronden geflankeerd door beekvalleien moeten vanouds een grote aantrekkingskracht gehad hebben op zowel groepen jager-verzamelaars al vroege landbouwers. Sint-Kwintens-Lennik is ontstaan in een vruchtbare streek, nabij de Romeinse heirbaan Asse-Bavay. Historisch-cartografische bronnen wijzen op de aanwezigheid van verspreide laatmiddeleeuwse hoeves.

Binnen de projectgrenzen situeert zich het Hof ter Bree-Eik. Hoewel de toponymie van Bree-Eik teruggaat tot de 11e eeuw, wordt de hoeve zelf voor het eerst vermeld in 1406. De landbouwuitbating kende een duidelijke groei onder de families de Mol en de Pape, van 72 bunders en 15 bunders in weiden in 1568 tot meer dan 130 bunders in het midden van de 18e eeuw. Tussen 1748 en 1778 werden de landerijen in twee delen verdeeld en de vierkantshoeve werd uitgebreid tot een dubbele vierkantshoeve. Op de Villaretkaart is de hoeve weergegeven als een relatief gesloten complex rond één binnenhof met in het midden een mogelijke mestvaalt. Op de Ferrariskaart is de huidige tweeledige structuur duidelijk waar te nemen. Op het herenhof situeren zich het de herenwoning, de westschuur, de ooststallen en de centrale stallen. Op het jagershof zijn de jachtwoning en de zuidschuur te zien. De Atlas der

Buurtwegen, de Vandermaelenkaart, en de Poppkaart geven een gelijk beeld weer. De volgende schets, uit 1868, toont duidelijk de overgang van een open naar een gesloten hoeve door middel van het toevoegen van kleinere aanbouwen. In de 20ste eeuw ondergaat Hof ter Bree-eik geen grote ruimtelijke evoluties meer.

Gezien de ligging van het plangebied ter hoogte van een gekende archeologische waarde is het potentieel op kennisvermeerdering groot. Binnen het plangebied kunnen structuren voorkomen die in verband gebracht kunnen worden met het 'Hof ter Bree-Eik' zoals oude funderingen, vloerniveaus, ophogingspakketten en achtererfstructuren zoals waterputten of beerputten. Al deze elementen kunnen de kennisleemtes van de historiek van het 'Hof ter Bree-Eik' opvullen. Oudere archeologische sporen, die niet rechtstreeks in verband met het 'Hof Ter Bree-Eik' staan, kunnen ook binnen het plangebied voorkomen. Denk hierbij aan zogenaamde klassieke grondvaste archeologische sporen zoals (paal)kuilen, grachten, greppels en dit voor de periode vanaf het neolithicum. Alhoewel het plangebied op een helling ligt ten noorden van een beekvallei is de kans op het aantreffen van een 'oude bodem' een zogenaamde paleobodem en bijgevolg steentijdartefactensite laag. De bodemkundige en geologische informatie wijst op een relatief oppervlakkige archeologische situatie. Redelijkerwijs kan aangenomen worden dat de realisatie van de aanwezige infrastructuur reeds een groot deel van het bodemprofiel heeft omgewoeld. Daarnaast dient vanwege de helling van het terrein evenzeer rekening gehouden te worden met erosie. Ten oosten van het onderzoeksgebied worden op de bodemkaarten inderdaad colluviale bodems aangeduid. Vanwege deze gegevens worden de kansen op kenniswinst bij verder onderzoek door middel van boringen als te beperkt ingeschat.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Inventaris Onroerend Erfgoed

Vander Ginst, V., Yperman, W. & Smeets, M., 2013. Het archeologisch vooronderzoek aan de Molenbeek te Sint-Pietersleeuw, Kessel-Lo: Studiebureau Archeologie

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

